

**ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника»
Навчально-науковий юридичний інститут**

Кафедра цивільного права

Банасевич І.І., Коструба А. В.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

**Методичні вказівки для самостійної роботи студентів 3-го курсу
денної форми навчання**

Освітня програма «Міжнародне та європейське право»
галузь знань 08 «Право»
спеціальність 081 «Право»
Навчально-науковий юридичний інститут

**Івано-Франківськ
2021 рік**

Схвалено на засіданні кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 2 від 20.10.2021 р.)

Затверджено Науково-методичною радою Навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 2 від 17.11.2021 р.)

Рецензенти:

О.С. Олійник – кандидатка юридичних наук, доцентка, заступниця директора ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;

Р.М. Гейнц – кандидатка юридичних наук, доцентка, завідувачка кафедри цивільного права ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Коструба А.В. Цивільне право: методичні вказівки для самостійної роботи студентів 3-го курсу заочної форми навчання. Івано-Франківськ, 2021. 44 с.

Посібник розроблений на основі навчального плану освітньої програми «Міжнародне та європейське право» освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 081 «Право» і призначений для забезпечення самостійної роботи із навчальної дисципліни «Цивільне право». В посібнику викладені завдання для самостійної роботи із навчальної дисципліни «Цивільне право», які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать самостійне опрацювання навчального матеріалу, завдання для самостійної роботи, практичні завдання, питання для самоконтролю. До кожної теми поданий перелік літератури, до якого включена монографічна література та інші наукові джерела по темі, а також перелік нормативно-правових актів.

Посібник призначений для студентів, аспірантів, викладачів.

© Коструба А. В., 2021

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ТЕМИ ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА 1-Й СЕМЕСТР.....	14
ТЕМИ ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА 2-Й СЕМЕСТР	26

ВСТУП

У сучасних умовах навчання посилюється роль самостійної роботи здобувачів. Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Самостійна робота є не чим іншим, як способом формування самостійності та активності особистості, її репродуктивних і творчих здібностей, вміння орієнтуватися в теорії та практичних ситуаціях, ставити й самостійно вирішувати теоретичні і практичні завдання. Самостійна робота здобувача – це самостійна діяльність та навчання здобувача, яку викладач планує разом зі здобувачем, але виконує її здобувач за завданнями та під методичним керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника без його прямої участі.

Під час вивчення навчальної дисципліни виокремлюють такі види самостійного навчання здобувача:

- слухання лекцій, участь у семінарських заняттях, виконання практичних робіт;
- відпрацювання тем лекцій та семінарських занять, виконання практичних робіт студентами заочної форми навчання;
- підготовка рефератів і курсових робіт, написання дипломної роботи;
- підготовка до модульного контролю та іспитів;
- робота з літературою та ін.

Кожен із зазначених видів потребує від здобувачів наполегливої самостійної праці.

Здобувач має оволодіти методикою самостійної роботи під час лекційного заняття. Насамперед здобувачам денної і заочної форм навчання необхідно сформулювати вміння слухати і конспектувати лекції, оскільки робота над ними безпосередньо на занятті й у позааудиторний час потребує значних зусиль: уміти не лише слухати, а й сприймати, усвідомлювати зміст лекції; систематизувати і групувати одержані знання в конспектах; уміти творчо осмислювати матеріал лекції у процесі самостійної роботи та ін. Під час лекційного заняття здобувачам необхідно ознайомитися зі змістом попередньої лекції для встановлення логічного зв'язку з наступною; намагатися осмислювати матеріал у процесі його викладення; уважно слухати викладача, виокремлювати головне.

Самостійна робота здобувачів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення конкретної навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій тощо. Здобувачам також рекомендується для самостійного опрацювання відповідна наукова література та періодичні видання.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 9. «Загальні положення зобов'язального права України і права Франції та Португалії»

Тема 32. Загальні положення про зобов'язання

Поняття зобов'язального права. Зобов'язальне право як підгалузь цивільного права. Система зобов'язального права. Основні тенденції розвитку зобов'язального права. Поняття зобов'язання. Зміст зобов'язання. Підстави виникнення зобов'язань, їх класифікація. Система зобов'язань, її поняття і значення. Класифікація зобов'язань. Види зобов'язань. Особливості зобов'язань, що виникають при здійсненні підприємницької діяльності. Грошові зобов'язання. Суб'єкти зобов'язань. Зобов'язання з множинністю осіб. Зобов'язання за участю третіх осіб. Заміна осіб у зобов'язанні. Виконання зобов'язань. Принципи виконання зобов'язань. Умови виконання зобов'язання. Припинення зобов'язань. Поняття і підстави припинення зобов'язань.

Тема 33. Забезпечення виконання зобов'язання

Загальна характеристика забезпечувальних зобов'язань. Акцесорний характер забезпечувальних зобов'язань. Способи забезпечення виконання зобов'язань. Неустойка. Поняття і види неустойки. Співвідношення неустойки і збитків. Завдаток. Доказова і забезпечувальна функції завдатку. Особливі види завдатку. Порука. Ознаки і види поруки. Зміст і виконання зобов'язання з договору поруки. Банківська гарантія. Зміст і види банківської гарантії. Виконання і припинення зобов'язань, що впливають з банківської гарантії. Застава. Види застави. Заклад. Іпотека. Суб'єкти заставного правовідношення. Предмет застави. Підстави виникнення заставного правовідношення. Зміст заставного правовідношення. Звернення стягнення на заставлене майно. Застава товарів в обороті. Притримання. Предмет права притримання. Права й обов'язки кредитора і боржника.

Змістовий модуль 10. «Загальні положення договірного права у країнах ЄС»

Тема 34. Цивільно-правовий договір.

Сутність і значення цивільно-правового договору. Поняття договору. Роль договору в умовах ринкової економіки. Договір як юридичний факт і як засіб (інструмент) регулювання взаємин його учасників. Свобода договору. Зміст принципу свободи договору і його обмежень. Види договорів у цивільному праві. Майнові й організаційні договори. Змішані договори. Публічний договір і договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи. Зміст договору. Істотні умови договору. Інші умови договору. Тлумачення договору. Укладення договору. Порядок і стадії укладення договору. Оферта. Акцепт. Укладення договору в обов'язковому порядку. Укладення договору на торгах. Форма договору. Момент укладення договору. Розірвання і зміна договору. Наслідки зміни і розірвання договору. Розірвання і зміна договору за

згодою сторін. Відмова від договору. Розірвання і зміна договору за вимогою однієї зі сторін у судовому порядку. Розірвання і зміна договору в зв'язку з істотною зміною обставин.

Змістовий модуль 11. «Зобов'язання, що виникають у зв'язку з передачею майна у власність в Україні та країнах Середземномор'я»

Тема 35. Зобов'язання з договору купівлі-продажу

Поняття і значення договору купівлі-продажу. Основні елементи договірної зобов'язання купівлі-продажу. Предмет договору купівлі-продажу. Права та обов'язки сторін у зобов'язанні купівлі-продажу. Виконання договору купівлі-продажу. Перехід права власності на товар. Відповідальність продавця за евікцію. Права покупця і відповідальність продавця за продаж речі неналежної якості; за порушення умов про кількість, комплектність і асортимент товару. Договір купівлі-продажу нерухомості. Форма договору купівлі-продажу нерухомості. Зміст договору купівлі-продажу нерухомості. Права на земельну ділянку при продажі нерухомості, що знаходиться на ньому. Передача нерухомості набувачу. Договір роздрібною купівлі-продажу. Права та обов'язки сторін договору роздрібною купівлі-продажу. Особливості захисту прав споживачів за договором роздрібною купівлі-продажу. Види договору роздрібною купівлі-продажу. Поняття і значення оптової торгівлі. Договір поставки товарів. Поставка як різновид договору купівлі-продажу. Суб'єкти договору поставки. Структура договірних зв'язків при поставках. Форма договору поставки. Виконання договору постачання. Кількість і асортимент товарів. Якість і комплектність товарів. Місце і терміни виконання. Прийняття товару покупцем. Зміна і розірвання договору поставки. Постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу. Договір постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу та його цивільно-правове регулювання. Зміст договору постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу. Укладення і виконання договору постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу. Відповідальність сторін за договором. Договір контрактації. Значення і сфера застосування контрактації. Поняття договору контрактації. Зміст і виконання договору контрактації. Договір міни. Особливості зовнішньоторговельного бартеру.

Тема 36. Зобов'язання з договорів дарування, довічного утримання та ренти

Зміст і форма договору дарування. Обіцянка дарування. Підстави припинення договору дарування. Пожертва як різновид дарування. Договори ренти і довічного утримання. Різновиди договору ренти. Істотні умови договору ренти. Обтяження рентою нерухомого майна. Захист інтересів одержувача ренти. Припинення договору ренти. Поняття та ознаки договору довічного утримання. Зміст договору довічного утримання. Підстави та правові наслідки розірвання договору довічного утримання.

Змістовий модуль 12. «Зобов'язання, що виникають у зв'язку з передачею майна у користування в Україні, Чехії, Угорщини, Румунії»

Тема 37. Загальна характеристика групи зобов'язань. Правова характеристика договору оренди

Предмет договору найму (оренди). Істотні умови договору найму (оренди). Зміст договору найму (оренди). Відповідальність орендодавця за недоліки зданого в оренду майна. Обов'язки сторін по утриманню і ремонту орендованого майна. Орендна плата. Виконання і припинення договору найму (оренди). Види договорів найму (оренди).

Тема 38. Зобов'язання з договорів наймання житлового приміщення й інші житлові зобов'язання. Оренда державного і комунального майна

Поняття і види договору найму житлового приміщення. Договори соціального і комерційного найму (оренди) житла. Укладення і оформлення договорів наймання житлового приміщення. Об'єкт договору найму житлового приміщення. Сторони договору найму житлового приміщення. Права й обов'язки учасників договору найму житлового приміщення. Договір піднайму житлового приміщення і договір про вселення тимчасових мешканців. Поняття й умови зміни договору житлового найму. Розірвання договору найму житлового приміщення. Порядок виселення наймача і членів його родини. Розірвання договору комерційного найму житлового приміщення. Порядок укладення договору оренди державного і комунального майна.

Тема 39. Договір фінансової оренди. Договір оренди землі. Прокат. Договір оренди транспорту. Позичка

Договір прокату. Елементи договору прокату. Договір найму (оренди) транспортних засобів. Поняття та зміст найму транспортного засобу. Припинення договору найму транспортного засобу та відповідальність сторін. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди. Права на земельну ділянку при оренді будівлі. Договір лізингу. Правове регулювання лізингу. Поняття лізингу як договірної зобов'язання. Види лізингу. Істотні умови договору лізингу. Правові наслідки порушення лізингових зобов'язань. Договір безплатного користування майном (позички). Елементи договору позички. Зміст договору позички. Припинення договору позички. Порядок укладення договорів оренди землі.

Змістовий модуль 13. «Зобов'язання у сфері інтелектуальної власності в Україні та Скандинавських країнах»

Тема 40. Зобов'язання із договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Поняття договору на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Види договірних зобов'язань на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Договір про передання

виключних майнових прав інтелектуальної власності. Поняття і елементи ліцензійного договору. Види ліцензій. Зміст ліцензійного договору. Укладення та припинення ліцензійного договору. Договори про передачу прав на засоби індивідуалізації товарів і їх виробників. Договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт. Договір на передачу науково-технічної продукції. Договір про передачу ноу-хау.

Тема 41. Зобов'язання з договору комерційної концесії (франчайзинга)

Поняття франчайзинга. Поняття, форма і зміст договору комерційної концесії. Комерційна субконцесія. Обмеження прав сторін за договором комерційної концесії. Виконання і припинення договору комерційної концесії.

Змістовий модуль 14. «Зобов'язання, що виникають у зв'язку з виконанням робіт в Україні, Італії, Франції, Польщі, Німеччині»

Тема 42. Зобов'язання з договору підряду

Поняття договору підряду. Розмежування підрядного і трудового договорів. Сторони договору підряду. Елементи і зміст договору підряду. Виконання договору підряду. Організація роботи і ризик підрядника. Права замовника під час виконання роботи. Приймання результату роботи. Оплата результату роботи. Кошторис. Відповідальність підрядника за неналежну якість роботи. Зміна і розірвання договору підряду. Договір побутового підряду. Захист прав споживачів у сфері побутового обслуговування населення. Виконання договору побутового підряду. Відповідальність підрядника за недоліки виконаної роботи і за прострочення її виконання. Договір будівельного підряду. Поняття і правові форми здійснення капітального будівництва. Поняття і зміст договору будівельного підряду. Сторони договору будівельного підряду. Структура договірних зв'язків. Укладення і оформлення договору будівельного підряду. Цивільно-правове значення технічної документації на капітальне будівництво. Контроль замовника за виконанням робіт. Договір замовника з інженерною організацією. Виконання договору будівельного підряду. Здавання і приймання результату робіт, виконаних за договором. Майнова відповідальність за порушення умов договору будівельного підряду. Договір підряду на виконання проектних і пошукових робіт, його елементи і зміст. Укладення і виконання договору. Експертиза і приймання технічної документації.

Змістовий модуль 15. «Зобов'язання, що пов'язані з наданням послуг за законодавством Швейцарії, Люксембург, Бельгії»

Тема 43. Зобов'язання з договору надання послуг

Поняття і види договірних зобов'язань по наданню послуг. Поняття договору про надання послуг, його співвідношення з підрядним договором. Ознаки послуги як предмета договору про надання послуг. Види договору про надання послуг. Предмет і зміст договору про надання послуг. Укладення і виконання договору про надання послуг. Відповідальність сторін за договором про надання послуг.

Тема 44. Транспортні зобов'язання.

Транспортне законодавство. Система транспортних договорів. Договори про організацію перевезень вантажів. Види перевезень та їх правове регулювання. Договір перевезення вантажу, його основні елементи. Укладення договорів про перевезення вантажів. Сторони договору перевезення вантажу. Зміст і виконання договорів про перевезення вантажів. Особливості договору перевезення вантажу на різних видах транспорту. Договір залізничного перевезення вантажів. Договір повітряного перевезення вантажів. Договір повітряного чартеру. Договір морського перевезення вантажів. Договір автомобільного перевезення вантажів. Договір перевезення вантажів у прямому змішаному сполученні. Договори перевезення пасажирів і багажу. Цивільно-правовий захист споживачів транспортних послуг. Відповідальність за порушення транспортних зобов'язань. Підстави і межі відповідальності перевізника. Відповідальність перевізника за прострочення доставки вантажу. Загальна і приватна аварія. Відповідальність відправника вантажу і вантажоодержувача. Претензії і позови в транспортних зобов'язаннях.

Тема 45. Зобов'язання з договору зберігання

Поняття і предмет договору зберігання. Обов'язки сторін договору зберігання. Зберігання зі знеособленням. Відповідальність зберігача. Особливості відповідальності професійного зберігача. Договір зберігання на товарному складі. Складські документи і права їх власників. Зберігання речей із правом їхнього використання. Окремі види зберігання. Особливості зберігання в ломбардах, у банківських сейфах, у камерах схову транспортних організацій, у гардеробах і в готелях. Зберігання в порядку секвестру. Договір охорони.

Тема 46. Зобов'язання з надання посередницьких послуг

Поняття, види та особливості посередницьких послуг. Цивільно-правове оформлення посередництва. Договір доручення. Зміст і виконання договору доручення. Фидуціарний характер відносин доручення. Припинення договору доручення. Договір комісії. Відмінність договору комісії від договору доручення. Зміст договору комісії. Виконання і припинення договору комісії. Субкомісія. Відповідальність комісіонера. Договір консигнації та його особливості. Агентський договір. Зміст агентського договору. Припинення агентського договору. Загальнотеоретична характеристика договору управління майном. Правова природа договору управління майном. Об'єкти управління. Особливості правового режиму майна, що знаходиться в управлінні. Зміст і виконання договору управління майном. Відповідальність управителя. Припинення договору управління майном. Особливості управління цінними паперами.

Поняття і види експедиційних послуг. Договір транспортної експедиції, його відмінність від суміжних цивільно-правових договорів. Предмет договору транспортної експедиції. Зміст і виконання договору транспортної експедиції.

Відповідальність за порушення договору транспортної експедиції, її підстави і межі.

Тема 47. Зобов'язання зі страхування

Поняття і значення страхування. Види страхування. Законодавство про страхування. Поняття і система зобов'язань по страхуванню. Форми і види зобов'язань по страхуванню. Майнове й особисте страхування. Добровільне й обов'язкове страхування. Співстрахування, подвійне страхування і перестрахування. Підстави виникнення зобов'язань по страхуванню. Договір страхування. Форма договору страхування. Страховий поліс. Елементи зобов'язання по страхуванню. Страховий інтерес і форми його прояву в майновому й в особистому страхуванні. Учасники (суб'єкти) зобов'язання по страхуванню. Страховики. Страхові агенти і страхові брокери. Страхувальник (полісовласник). Вигодонабувач (бенефіціар) і застрахована особа. Строк у зобов'язанні по страхуванню. Зміст зобов'язання по страхуванню. Обов'язки страхувальника. Страховий ризик. Страховий випадок. Обов'язки страховика. Страхова сума. Виконання зобов'язань по страхуванню. Система розрахунку страхового відшкодування в майновому страхуванні. Суброгація. Звільнення страховика від обов'язку надання страхових виплат. Відповідальність у зобов'язаннях по страхуванню. Припинення і недійсність зобов'язань по страхуванню.

Тема 48. Зобов'язання з договорів позики, кредиту і фінансування під уступку грошової вимоги

Договір позики. Предмет договору позики. Форма договору позики. Зміст і виконання договору позики. Відсотки за договором позики. Наслідки порушення позичальником обов'язку по поверненню суми позики. Новація боргу в зобов'язаннях з позики. Кредитний договір, його поняття і співвідношення з договором позики. Сторони кредитного договору. Зміст і виконання кредитного договору. Розмір і порядок сплати процентів. Окремі різновиди кредитного договору. Договір товарного кредиту. Комерційний кредит. Споживчий кредит. Договір фінансування під уступку грошової вимоги. Поняття і види факторингу. Відмінність факторингу від кредитного договору і від цесії. Уступка грошової вимоги як спосіб забезпечення виконання кредитного зобов'язання. Зміст і предмет договору фінансування під уступку грошової вимоги. Виконання договору. Переуступка грошової вимоги.

Тема 49. Зобов'язання з договорів банківського рахунка і банківського вкладу. Розрахункові зобов'язання

Договір банківського рахунка. Укладення і оформлення договору банківського рахунка. Виконання договору банківського рахунка. Списання коштів з банківського рахунка. Арешт рахунка і призупинення операцій по рахунку. Правові наслідки порушення договору банківського рахунка. Договір банківського вкладу. Сторони договору. Предмет договору банківського

вкладу. Види банківських вкладів і їх оформлення (ощадна книжка ощадний сертифікат і т.д.). Внески на користь третіх осіб. Виконання договору банківського вкладу. Правові наслідки порушення договору банківського вкладу. Співвідношення договорів банківського рахунка і банківського вкладу. Обов'язок по збереженню банківської таємниці. Цивільно-правовий захист прав вкладників і інших клієнтів банку. Зобов'язання по розрахунках. Поняття і правове регулювання готівкових і безготівкових розрахунків. Розрахунки готівкою як форма виконання грошових зобов'язань. Поняття і зміст безготівкових розрахунків. Розрахункові правовідносини. Основні форми безготівкових розрахунків. Розрахунки платіжними дорученнями. Поняття, зміст і виконання платіжного доручення. Розрахунки за акредитивом. Види акредитива. Виконання акредитива і відповідальність банку за порушення умов акредитива. Розрахунки за інкасо. Форми розрахунків за інкасо. Виконання інкасового доручення і відповідальність за його невиконання. Розрахунки із застосуванням чеків. Чек як цінний папір. Порядок оплати чека і передачі прав по ньому. Відмова від оплати чека і відповідальність за його несплату. Рахунок умовного зберегання (ескроу).

Змістовий модуль 16. «Зобов'язання у сфері спільної діяльності в праві Кіпру та за законодавством України»

Тема 50. Зобов'язання з договору простого товариства та з установчого договору

Поняття договору про спільну діяльність. Види договорів про спільну діяльність. Предмет договору про спільну діяльність. Поняття договору простого товариства. Зміст договору простого товариства. Учасники договору простого товариства. Внески учасників договору. Правовий режим загального майна товаришів. Ведення загальних справ товариства. Відповідальність товаришів по загальних зобов'язаннях. Припинення договору простого товариства. Види договорів простого товариства. Поняття установчого договору. Відмінність установчого договору від договору простого товариства. Сторони установчого договору. Зміст установчого договору. Функції установчого договору. Виконання установчого договору і корпоративне правовідношення. Установчий договір і статут юридичної особи (корпорації). Зміна і розірвання установчого договору.

Змістовий модуль 17. «Загальні положення позадоговірного права України, Словачії, Нідерландів та Іспанії»

Тема 51. Поняття, види і функції позадоговірних зобов'язань

Поняття й основні ознаки недоговорних зобов'язань, їх відмінність від договорних зобов'язань. Види недоговорних зобов'язань. Функції недоговорних зобов'язань і недоговорної відповідальності. Недоговірні зобов'язання як охоронні зобов'язання. Інші функції недоговорних зобов'язань.

Тема 52. Зобов'язання з односторонніх правочинів і з дій у чужому інтересі

Поняття і види зобов'язань з односторонніх правочинів. Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу. Зобов'язання з публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу. Поняття і види дій у чужому інтересі. Умови виникнення зобов'язань із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Укладення правочину в чужому інтересі без доручення. Безпідставне збагачення внаслідок дії в чужому інтересі. Зобов'язання з рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи. Зобов'язання зі створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Тема 53. Зобов'язання, що виникають унаслідок заподіяння шкоди

Поняття і юридична природа зобов'язань, що виникають унаслідок заподіяння шкоди (деліктних зобов'язань). Співвідношення понять «деліктне зобов'язання» і «деліктна відповідальність». Підстава й умови виникнення деліктних зобов'язань. Принцип генерального делікту. Зобов'язання, що виникає в зв'язку з попередженням заподіяння шкоди. Суб'єкти й об'єкт зобов'язання, що виникає внаслідок заподіяння шкоди. Боржник і кредитор у деліктному зобов'язанні. Спільне заподіяння шкоди декількома особами і їх відповідальність. Регресна вимога при відшкодуванні шкоди. Об'єкт зобов'язання, що виникає внаслідок заподіяння шкоди. Зміст зобов'язання, що виникає внаслідок заподіяння шкоди. Обов'язок правопорушника відшкодувати шкоду. Принцип повного відшкодування. Врахування вини потерпілого і майнового становища особи, що спричинила шкоду. Поняття моральної шкоди та випадки її компенсації. Окремі види зобов'язань, що виникають із заподіяння шкоди. Відшкодування шкоди, завданої фізичній чи юридичній особі незаконними діями органів публічної влади чи посадових осіб при виконанні ними своїх обов'язків. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми, неповнолітніми, недієздатними фізичними особами, а також фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Особливості відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Тема 54. Зобов'язання, що виникають унаслідок безпідставного збагачення

Поняття зобов'язання, що виникає внаслідок безпідставного збагачення (кондикційного зобов'язання). Умови виникнення зобов'язань з безпідставного збагачення. Форми і види безпідставного придбання чи заощадження майна. Одержання набувачем неналежного. Заощадження майна за рахунок зазіхання на чужі права. Зміст зобов'язання з безпідставного збагачення. Безпідставне збагачення, яке не підлягає поверненню. Субсидіарне застосування зобов'язань з безпідставного збагачення. Співвідношення кондикційного позову з договірним, віндикаційним і деліктним позовами.

ТЕМИ ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА 1-Й СЕМЕСТР

Теми: Загальні положення про зобов'язання. Забезпечення виконання зобов'язань

Методичні вказівки: При вивченні цієї теми потрібно звернути увагу не тільки на поняття зобов'язання, що наведене в ЦК України, але й на дефініції запропоновані вченими-цивілістами. Доцільно виділити ознаки зобов'язання як цивільного правовідношення. Оскільки зобов'язання є цивільним правовідношенням, воно складається з тих самих елементів, що і будь-яке правовідношення: це суб'єкт, об'єкт та зміст. Виконання зобов'язання – це здійснення сторонами дій, спрямованих на реалізацію прав та обов'язків, що становлять зміст зобов'язання. Розглядаючи дане питання необхідно в першу чергу охарактеризувати загальний принцип виконання зобов'язання, закріплений ЦК України, а також умови виконання зобов'язань (строк, місце, час, спосіб тощо). При вивченні способів забезпечення виконання зобов'язань потрібно звернути увагу на додатковий (акцесорний) характер забезпечувального зобов'язання, звернути увагу на спільні та відмінні риси окремих способів забезпечення виконання зобов'язання. Припинення зобов'язання – це припинення існування прав та обов'язків його учасників, які становлять зміст зобов'язання. Слід мати на увазі, що способи припинення зобов'язання можна поділити на дві групи: 1) способи припинення зобов'язання, які залежать від волі сторін, та 2) способи припинення зобов'язань, які не залежать від волі сторін. До першої групи підстав припинення зобов'язань належить виконання зобов'язання, зарахування, угода сторін (відступне, новація, прощення боргу), а до другої – неможливість виконання зобов'язання, поєднання боржника і кредитора в одній особі, смерть фізичної особи або ліквідація юридичної особи.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та види цивільно-правових зобов'язань.
2. Підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань праві Франції та Португалії.
3. Зобов'язання з множинністю осіб.
4. Зобов'язання за участю третіх осіб.
5. Заміна осіб у зобов'язанні.
6. Поняття та принципи виконання зобов'язання праві Франції та Португалії.
7. Суб'єкти виконання зобов'язання.
8. Предмет виконання зобов'язання.
9. Строк, місце та спосіб виконання зобов'язання.
10. Поняття та підстави припинення зобов'язання.
11. Поняття та загальна характеристика способів забезпечення виконання зобов'язань.
12. Неустойка: поняття, значення та види.
13. Поняття та значення завдатку. Відмежування завдатку від авансу.
14. Поняття поруки. Особливості відповідальності поручителя.
15. Поняття та загальна характеристика гарантії. Відмежування гарантії від поруки.
16. Поняття, функції та сфера застосування застави.

17. Предмет застави. Користування та розпорядження предметом застави.
18. Зміст заставного правовідношення.
19. Види застави у праві Франції та Португалії.
20. Притримання як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.
21. Загальні положення зобов'язального права в Україні і праві Франції та Португалії.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: зобов'язальне паво, зобов'язання, зобов'язання на користь третьої особи, регресні зобов'язання, цесія, неустойка, штраф, пеня, завдаток, порука, гарантія, застава, іпотека, заклад, притримання, новація.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 3, 4 і 6.

Нормативно-правові акти та література:

1. Боднар Т.В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві України. К.: Юрінком Інтер, 2005. 272 с.
2. Голубєва Н.Ю. Зобов'язання в цивільному праві України: методологічні засади цивільно-правового регулювання: Монографія. Одеса: Фенікс, 2013. 639 с.
3. Майданик Р.А. Поняття зобов'язання в цивільному праві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. №3. С.67-71.
4. Майданик Р.А. Місце зобов'язання в праві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. №4. С.3-6.
5. Отраднава О.О. Неустойка в цивільному праві: Автореф. ... канд. юр. наук. К., 2002.
6. Пучковська І.Й. Теоретичні проблеми забезпечення зобов'язань: Автореф. ... доктора юрид. наук. Харків, 2018.

Тема: Цивільно-правовий договір

Методичні вказівки: на початку розгляду даної теми слід з'ясувати, яке місце в цивільному праві займає договір. У визначенні питання про сутність цивільно-правового договору слід виходити із багатозначного розуміння договору: як юридичного факту, що породжує зобов'язання, як саме зобов'язання, і як форму, яку приймає відповідне зобов'язання. При розгляді питання класифікації договірних зобов'язань слід чітко розмежовувати окремі їх види за певними правовими критеріями. Вивчення загальних положень про договори включає у себе дослідження правової природи, змісту та умов дійсності публічного, попереднього договорів, договору приєднання та договору на користь третьої особи. Порядок укладення договору є визначеною законом системою дій учасників договірних правовідносин і важливою складовою договірного права. Укладення договору відбувається на підставі загальних норм цивільного законодавства. Проте в окремих випадках існує спеціальний порядок укладення договірних зобов'язань. Ст. 629 ЦК України проголошує принцип обов'язковості договору. Однак, після укладення договору в

процесі його виконання може виникнути потреба у внесенні змін до умов договору за ініціативою однієї або обох сторін чи договір може бути припинений шляхом його розірвання або іншим способом. Студентам при підготовці до семінарського заняття слід розмежувати припинення та розірвання договору, а також охарактеризувати правове регулювання відмови від договору.

Питання для опрацювання:

1. Сутність та значення цивільно-правового договору.
2. Свобода договору та її обмеження.
3. Види договорів у цивільному праві країн ЄС.
4. Зміст цивільно-правового договору та його тлумачення.
5. Порядок і стадії укладення цивільно-правового договору.
6. Момент та форма укладення договору.
7. Зміна та розірвання цивільно-правового договору.
- А) Розірвання і зміна договору за згодою сторін.
- Б) Розірвання і зміна договору за вимогою однієї із сторін у судовому порядку.
- В) Розірвання і зміна договору у зв'язку із істотною зміною обставин.
8. Відмова від виконання договору.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: договір, публічний договір, договір приєднання, змішаний договір, договір на користь третьої особи, попередній договір, істотні умови договору, оферта, акцепт.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 1, 2, 3, 4, 8, 9.

Нормативно-правові акти та література:

1. Боднар Т. Приватні і публічні аспекти в правовому регулюванні договірних відносин у сфері підприємництва. *Право України*. 2009. №8. С.28-31.
2. Бородовський С.О. Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України: Дис. ...канд.. юрид. наук. К.,2005.
3. Вавженчук С. Підстави, порядок зміни та розірвання договору з огляду на істотну зміну обставин. *Право України*. 2009. №12. С.191-196.
4. Васильєва В.В. Зобов'язання, що виникають з приводу укладення та недійсності договору. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наук. статей*. Ів.-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2012. Вип. 29. С.119-126.
5. Васильєва В.В. Реальний договір як юридичний склад. Правова природа реального договору. *Право і суспільство*. Ів.-Франківськ: Фоліант, 2015. №1. С.22-30.
6. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг. ред. проф. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
7. Кот О.О. Способи захисту сторін договору в приватному праві України. *Приватне право*. 2013. №2. С. 203-210.
8. Кузнецова Н.С. Договір у механізмі регулювання цивільно-правових відносин.- К.: Юридична практика, 2014.с.397-409.
9. Лідовець Р.А. Змішані договори в цивільному праві України: Автореф. дис. ...юрид. наук. Львів., 2005.

10. Олюха В.Г. Цивільно-правовий договір (поняття, функції і система): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2003.
11. Пленюк М. Домовленість сторін як юридичний факт – основа договірної зобов'язання // Юридична Україна.-К.: Юрінком Інтер, 2016.11.-с.12-18.
12. Родоман Т.О. Зміна умов договору як спосіб захисту цивільних прав та інтересів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / НДІ приватного права та підприємництва ім. Ф.Г. Бурчака НАПрН України. Київ, 2018. 23 с.
13. Яворська О. Договори приєднання: проблеми правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. №10. С. 93-97.

Тема: Зобов'язання з договору купівлі-продажу

Методичні вказівки. Договір купівлі-продажу є одним із найважливіших інститутів цивільного права. Відносини купівлі-продажу регулюються як ЦК України, так і багатьма спеціальними законодавчими актами, що обумовлює певні труднощі у вивченні даної теми. Вивчаючи цю тему, необхідно надати особливої уваги загальним положенням про купівлю-продаж, правовим ознакам цього договору. Особливу увагу слід звернути на істотні умови договору купівлі-продажу, якість, комплектність, асортимент, ціну та строк в договорі купівлі-продажу. Оскільки ЦК України трактує купівлю-продаж як загальнородове поняття, яке охоплює всі види зобов'язань по відчуженню майна за встановлену ціну, то необхідно ознайомитись і з усіма існуючими на сьогодні різновидами договору купівлі-продажу. Тому після вивчення загальних правових засад купівлі-продажу необхідно перейти до ознайомлення з особливостями окремих видів купівлі-продажу: поставка, роздрібна купівля-продаж, купівля-продаж земельної ділянки та інших об'єктів нерухомості, зовнішньоекономічна купівля-продаж тощо.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та загальна характеристика договору купівлі-продажу в Україні та країнах Середземномор'я.
2. Сторони та форма договору купівлі-продажу.
3. Предмет договору купівлі-продажу у країнах Середземномор'я.
4. Права та обов'язки сторін за договором купівлі-продажу.
5. Момент виникнення права власності та ризик випадкової загибелі речі.
6. Правові наслідки порушення договору купівлі-продажу.
7. Поняття та правові ознаки договору роздрібною купівлі-продажу.
8. Договір поставки.
9. Договір контрактації сільськогосподарської продукції.
10. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу у країнах Середземномор'я.
11. Договір міни (бартеру).

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: купівля-продаж, кількість товару, якість товару, асортимент, комплектність, евікція, договір роздрібною купівлі-продажу, договір

поставки, договір контрактації с/г продукції, договір міни, бартерні операції, договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.

2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.

3. Опрацювати літературу під номером 2, 3, 5, 7, 9.

Нормативно-правові акти та література:

1. Беседіна Т. Класифікація договорів (контрактів) поставки в зовнішньоекономічній діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. №8. С.33-37.

2. Вавженчук С. Щодо предмету договору купівлі-продажу та його ціни. *Правничий часопис Донецького університету*. 2010. №2. С. 99-103.

3. Демченко С. Договір постачання електричної енергії через приєднану мережу: правова природа та місце в системі зобов'язань з енергопостачання. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. №9. С. 108-112.

4. Єгоричева О. Договір роздрібної купівлі-продажу як підстава виникнення у покупця статусу споживача. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. №3. С. 28-32.

5. Єгоричева О. Ю. Цивільно-правова відповідальність за продаж споживачам товарів неналежної якості: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. К., 2014. 20 с.

6. Кузьміна М. Умови якості продукції в договорі поставки. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. №4. С. 19-23.

7. Мирославський С.В. Правове регулювання відповідальності сторін за договором купівлі-продажу: проблемні аспекти. *Правова інформатика*. 2015. №2. С. 73-78.

8. Пожоджук Р. В. Поняття та правова природа договору постачання електричної енергії через приєднану мережу як споживчого договору. *Приватне право і підприємництво*. 2015. Вип.14. С.119-122.

9. Пожоджук Р. В. Захист прав споживачів за договором постачання електричної енергії через приєднану мережу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. К, 2016. 20 с.

Тема: Зобов'язання з договорів дарування, ренти та довічного утримання

Методичні вказівки. При вивченні даної теми слід мати на увазі, що договори дарування, ренти та довічного утримання так само як і купівля-продаж опосередковують перехід майна у власність. Про те, кожен із цих договорів наділений своїми особливостями, які дозволяють виділити його.

Розглядаючи договір дарування необхідно пам'ятати, що цей договір так само належить до групи договорів, що опосередковують перехід майна у власність, проте перехід права власності на дарунок від дарувальника до обдаровуваного здійснюється безумовно і безстроково (назавжди). При цьому особливу увагу слід звернути на момент переходу права власності від дарувальника до обдаровуваного, який законодавець пов'язує з моментом прийняття дарунка обдаровуваним (ч. 1 ст. 722 ЦК

України). До того ж необхідно врахувати, що ЦК України у ч. 4 ст. 722 містить новелу, відповідно до якої прийняттям дарунка також вважається прийняття обдаровуваним документів, які посвідчують право власності на річ, інших документів, які посвідчують належність дарувальникові предмета договору, або символів речі (ключів, макетів тощо). Безспірною ознакою договору дарування є його безоплатний характер, оскільки, передаючи майно у власність обдаровуваного, дарувальник не отримує від нього зустрічного задоволення. Різновидом договору дарування є договір пожертви - дарування нерухомих і рухомих речей, зокрема грошей та цінних паперів фізичним особам, юридичним особам, державі, АРК, територіальній громаді для досягнення ними певної, наперед обумовленої мети.

При вивченні договору довічного утримання (догляду) слід звернути увагу на ряд специфічних ознак цієї договірної конструкції, які дозволяють віднести його до договорів про передачу майна у власність. Необхідно проаналізувати новели ЦК України у сфері суб'єктного складу даного договору, його предмету, прав та обов'язків сторін, підстав припинення договірної зобов'язання.

Питання для опрацювання.

1. Поняття, предмет та форма договору дарування.
2. Зміст договору дарування та його розірвання.
3. Поняття та види договору ренти у країнах Середземномор'я.
4. Предмет договору ренти. Захист інтересів одержувача ренти.
5. Підстави припинення договору ренти.
6. Поняття, сторони та форма договору довічного утримання (догляду).
7. Предмет договору довічного утримання (догляду).
8. Права та обов'язки сторін за договором довічного утримання (догляду).
9. Особливості припинення договору довічного утримання (догляду).

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: договір дарування, договір ренти, безстрокова рента, строкова рента, оплатна рента, безоплатна рента, договір довічного утримання.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 1, 3, 4, 5.

Нормативно-правові акти та література:

1. Апанасюк М.П. Договір ренти: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004. 18с.
2. Бервено С, Дзера О. До питання реальності та консенсуальності цивільно-правових договорів. *Юридична Україна*. 2005. № 4. С 43-48.
3. Клименко О.М. Договір довічного утримання. Київ: Видавець Фурса С.Я., 2006.
4. Коротюк О.В. Судова практика у справах про визнання недійсними договорів довічного утримання, договорів дарування. К.: ОВК, 2015.
5. Новикова В. Особливості договору дарування. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. №1. С. 14-18.

Тема: Зобов'язання з договорів найму (оренди)

Методичні вказівки. Договір найму (оренди) опосередковує відносини з передачі майна у платне тимчасове володіння і користування. Сутність цих відносин полягає в тому, що власник або інший законний володілець майна на платних засадах дозволяє господарську або іншу експлуатацію свого майна іншими особами, зберігаючи за собою право власності або інше речове право. У §1 гл. 58 містяться загальні положення про договір майнового найму (оренди), які поширюються на всі види найму. Водночас у ЦК, інших законодавчих актах можуть встановлюватися спеціальні положення щодо врегулювання окремих видів найму. Зокрема, Законом України «Про оренду державного та комунального майна» визначаються особливості найму об'єктів державної і комунальної власності. При вивченні даної теми необхідно звернути увагу на особливості предмету договору, яким може бути індивідуально визначена неспоживна річ. ЦК визначив, що предметом договору оренди можуть бути майнові права (майнові права автора та суб'єкта авторського права, володільця об'єкта права промислової власності, права на чужі речі тощо). Крім загальних положень про договір майнового найму (оренди) ЦК України містить спеціальні норми, якими регулюються окремі види договорів найму (оренди), до яких належать: прокат; найм (оренда) земельних ділянок; найм (оренда) будівлі або іншої капітальної споруди; найм (оренда) транспортного засобу та лізинг. Розглядаючи зазначені види договорів, слід звернути увагу на те, що всі вони є різновидами договору майнового найму (оренди), а отже, на відносини, що впливають із таких договорів, розповсюджуються всі основні положення щодо договору майнового найму (оренди), крім випадків, коли спеціальними нормами передбачений інший спосіб регулювання відносин. Тобто в даному випадку діє принцип співвідношення загального та спеціального законодавства: спочатку треба звернутися до спеціальних норм, що присвячені врегулюванню цього виду відносин, а якщо щось не врегульоване спеціальними нормами, треба застосовувати загальні положення про договір майнового найму (оренди).

Питання для опрацювання:

1. Поняття та загальна характеристика договору майнового найму (оренди) в Україні, Чехії, Угорщини, Румунії.
2. Предмет, сторони та строк договору майнового найму (оренди).
3. Права та обов'язки наймача за договором майнового найму (оренди).
4. Права та обов'язки наймодавця за договором майнового найму (оренди).
5. Припинення договору майнового найму (оренди).
6. Поняття та особливості договору прокату.
7. Договір оренди транспортних засобів в Україні, Чехії, Угорщини, Румунії.
8. Договір оренди будинків і споруджень.
9. Поняття та види договору лізингу в Україні, Чехії, Угорщини, Румунії.
10. Суб'єкти та об'єкти договору лізингу.
11. Зміст договору лізингу.
12. Поняття та загальна характеристика договору позички.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: договір майнового найму (оренди), прокат, лізинг, фінансовий лізинг, непрямий лізинг, прямий лізинг, оперативний лізинг,

пайовий лізинг, зворотний лізинг, міжнародний лізинг, основні фонди, позичка.

2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 1, 2, 3, 5, 8.

Нормативні акти та література:

1. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.12.2004 року №1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1952-15>. з наступними змінами і доповненнями.
2. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16 грудня 1997 року //Відомості Верховної Ради. 1998. №16. ст. 68 (Із змінами і доповненнями).
3. Бойко Н.М. Договір позички: монографія. Ів.-Франківськ: Нова Зоря, 2015. 290с.
4. Вакулович Е.В. Договір оренди транспортних засобів: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук. Харків, 2002. 19 с.
5. Калаур І.Р. Договірні зобов'язання з передання майна в користування: проблеми теорії і практики: Монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2015. 480 с.
6. Мороз М. Захист прав орендаря на орендоване майно. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. №2. С. 88-94.
7. Трофімова О.В. Поняття та ознаки договору лізингу. *Вісник господарського судочинства*. 2004. №4.
8. Федорончук А.В. Договір прокату в сучасному цивільному обороті. *Право і суспільство*. Ів.-Франківськ: Фоліант, 2017. С.151-160.

Тема: Зобов'язання з договору найму житлового приміщення й інші житлові зобов'язання

Методичні рекомендації: При вивченні даної теми необхідно звернути увагу на те, що договір найму житла має багато спільного з договором майнового найму, проте в системі договорів посідає самостійне місце. Це зумовлено тим, що договір найму житлового приміщення спрямований на забезпечення громадян житлом і відповідно має специфічний предмет. За своєю природою житлові правовідносини є зобов'язальними. Учасниками цих відносин є сторона, яка надає житлове помешкання в користування (наймодавець) і особа, якій воно надається.

Певні особливості найму житла встановлюються законодавством залежно від виду житлового фонду. Договір найму житла, що належить до державного або комунального житлового фонду укладається між житлово-експлуатаційною організацією та наймачем на основі ордеру. Крім того його укладенню передують етап взяття на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов. ЦК містить положення, які регулюють договір найму жилих приміщень, що не є об'єктом права державної або комунальної власності.

Питання для опрацювання:

1. Поняття договору найму житлового приміщення та його види в Україні, Чехії, Угорщини, Румунії.
2. Предмет договору найму (оренди) житла.
3. Сторони у договорі найму (оренди) житла. Поняття члена сім'ї наймача та тимчасових мешканців.
4. Права та обов'язки наймача, членів його сім'ї та наймодавця.
5. Підстави та порядок припинення договору найму. Наслідки припинення договору в Україні, Чехії, Угорщини, Румунії.

Задання для самостійної роботи:

1. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.

Нормативно-правові акти та література:

1. Житловий кодекс УРСР // ВВР УРСР. 1983. №28. Ст.547.
2. Закон України «Про приватизацію державного житлового фонду» // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 36. Ст. 524; з наступними змінами і доповненнями.
3. Типовий договір найму житла у будинках державного і комунального житлового фонду, затв. постановою КМУ від 22 червня 1998 р. №939 // Збірник урядових нормативних актів України. 1998. №12. Ст. 297.
4. Концепція державної житлової політики, затв. постановою ВРУ від 30 червня 1995 р. №254 // ВВР. 1995. №27. Ст. 200.
5. Житлове право України: Навч. посібник. / За ред. М.К. Галянтича, Г.І. Коваленко. К.: Юрінком Інтер, 2002.
6. Житлове законодавство України: стан та шляхи удосконалення: Монографія / За заг. ред. М.К.Галянтича. К.: КВІЦ, 2006. С. 174-211, 266-295.
7. Мічурін Є. О. Цивільний договір як один із засобів реалізації права на житло. Харків, 2000.
8. Сліпченко С.О., Мічурін Є.О., Соболев О.В. Житлове право України: Науково-практичний посібник. Харків: Еспада, 2003.

Тема: Договори про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Методичні вказівки. Одним з основних правових засобів опосередкування відносин з приводу створення і використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності виступають договори у сфері інтелектуальної власності. У системі договірних зобов'язань вони відіграють подвійне значення: з одного боку - сприяють реалізації майнових прав та інтересів авторів (винахідників, виконавців) та їх правонаступників, з іншого - забезпечують можливість доступу й ознайомлення членів суспільства з результатами творчої діяльності.

Необхідно враховувати, що у галузі інтелектуальної діяльності укладається велика кількість різних за своїм характером і природою договорів, певну частину з яких становлять специфічні договірні конструкції, притаманні лише зазначеній сфері.

Різноманітність видів творчої діяльності обумовлюють численність правочинів, якими опосередковуються відносини по створенню і використанню їх результатів. Окрему групу правочинів становлять договори, що стосуються інтелектуальної діяльності у галузі авторського права та суміжних прав (видавничий договір, договір про депонування рукопису, постановочний договір, сценарний договір, договір художнього замовлення, договір про використання твору декоративно-прикладного мистецтва у промисловості, договори у сфері створення і використання об'єктів суміжних прав, договір на управління майновими правами авторів на колективній основі тощо).

Договори у сфері інтелектуальної власності можуть регулювати відносини як з приводу створення об'єкта інтелектуальної власності, так і щодо використання раніше створеного об'єкта. Існують правочини, які передбачають створення та передачу результату творчості для використання у встановленому обсязі.

Договорам про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності притаманні свої специфічні ознаки, що відрізняють їх від інших видів правочинів і обумовлюють їх особливе місце у системі договірних зобов'язань. Крім того, кожна група договорів характеризується наявністю ряду відмінних особливостей, які також необхідно засвоїти студентам при вивченні даної теми.

При вивченні ліцензійних договорів слід мати на увазі, що обсяг прав, які передаються за даними договорами, зумовлюється вибором сторонами виду ліцензії. Розрізняють патентні та безпатентні ліцензії. Патентними визнаються ліцензії, об'єкти яких захищені охоронними документами. Безпатентними є ті ліцензії, об'єкти яких не мають патентної охорони, зокрема ноу-хау. Предметом договору першої групи є надання комплексу виключних правомочностей на: використання винаходу, виготовлення на його основі продукту, виробництво, продаж виготовленого продукту. Друга група ліцензійних договорів поділяється на два види: договори на винаходи, на які ще не подано патентної заявки або на які патентні заявки подано, але патент ще не видано або які зберігаються як конфіденційна інформація.

Договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт регулюються нормами гл. 62 ЦК України. Слід звернути увагу на існуючу в цивілістиці наукову дискусію з приводу місця норм про договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт в системі норм цивільного права і, в першу чергу, щодо їх співвідношення з нормами, що регулюють підрядні відносини. Аналіз норм ЦК України дає підстави вважати, що дані договори носять самостійний характер. Ці договори мають певні особливості, оскільки пов'язані з науковою творчістю, пошуком нових наукових досягнень і певним чином неможливістю гарантованості результату.

Питання для опрацювання:

1. Поняття, загальна характеристика та види договорів на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в Україні та Скандинавських країнах.
2. Договори про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності: поняття, сторони та зміст.
3. Договори про створення за замовленням та використання об'єкта права інтелектуальної власності: поняття, сторони та зміст.
4. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності в Україні та Скандинавських країнах.
5. Ліцензійні договори про передачу виключних прав на об'єкти промислової

власності, їх поняття і види.

6. Права та обов'язки сторін за договором на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: виключні права, творчість, твір, патент, винахід, корисна модель, промисловий зразок, знаки для товарів і послуг; зазначення походження товару, комерційна таємниця, ліцензія, виключна, одинична, невиключна ліцензія; повна ліцензія, субліцензія, перехресна ліцензія, зворотна ліцензія, відкрита ліцензія, примусова ліцензія, ноу-хау, ліцензійний договір, ліцензіар, ліцензіат, безпатентний ліцензійний договір, договір на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт, фундаментальні наукові дослідження, прикладні наукові дослідження.

2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.

3. Опрацювати літературу під номером 1, 2, 3.

Нормативно-правові акти та література:

1. Бажанов В.О. Договірні правовідносини в авторському праві України: монографія. Львів: ПП Сорока Т.Б., 2014. 176 с.

2. Бегова Т. Щодо питання про правове оформлення обороту ноу-хау. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. №11. С. 36-40.

3. Великанова М. Співвідношення договору на виконання НД або ДК і ТР із договором підряду. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. №11. С. 44-48.

4. Жилінкова О.В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та за кордоном: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2015. 280 с.

5. Завальська Ж. Авторський договір та його види: окремі питання. *Право України*. 2000. №8. Ст. 117.

6. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник / О.П. Орлюк, А.О. Кодинець, Ю.В. Носік та ін.; за ред. О.П. Орлюк. К.: Інтерсервіс, 2016. 382 с.

7. Право інтелектуальної власності / За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 670 с.

8. Промислова власність в Україні: проблеми правової охорони: Зб. наук. статей / за ред. Ю.С. Шемшученка, Ю.Л. Бошицького. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. 548 с.

Тема: Зобов'язання з договору комерційної концесії

Методичні рекомендації. Договір комерційної концесії є новим видом зобов'язань в цивільному праві України. У більшості країн він називається договором франчайзингу. Франчайзинг як метод збуту дозволяє виробникові відомих для споживача і таких, які мають попит, товарів або послуг розширити їх виробництво та збут шляхом відкриття нових компаній, не вкладаючи при цьому власних або запозичених коштів. За договором комерційної концесії праволоділець надає користувачеві за плату в користування права на об'єкти права інтелектуальної

власності правоволоділця, які визначені як «комплекс прав», належних правоволоділцю. При вивченні цієї теми потрібно звернути увагу на те, що оскільки за даним договором надаються в користування права на об'єкти права інтелектуальної власності, до правовідносин сторін застосовуються не тільки норми гл. 76 ЦК України, а й норми Книги четвертої ЦК та норми спеціального законодавства. Також слід приділити увагу питанням сторін та предмету договору, правам та обов'язкам сторін, оплаті та строкам в договорі.

Питання для опрацювання:

1. Поняття, правова характеристика та сфера застосування договору комерційної концесії в Україні та Скандинавських країнах.
2. Об'єкти договору комерційної концесії.
3. Сторони, форма та порядок укладення договору комерційної концесії.
4. Зміст договору комерційної концесії в Україні та Скандинавських країнах.
5. Зміна та припинення договору комерційної концесії.
6. Комерційна субконцесія.

Задання для самостійної роботи:

1. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.

Нормативно-правові акти та література:

1. Килимник І.І. Особливості правового регулювання договору комерційної концесії: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2003. 22 с.
2. Сидиров Я.О. Становлення інституту комерційної концесії в Україні (цивільно-правовий аспект): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004.
3. Цират А.В. Франчайзинг и франчайзинговый договор: Учеб.-практ. Пособие. К.: Истина, 2002.
4. Цірат А.В. Договір франчайзингу: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук. К., 2003. – 22 с.

ТЕМИ ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА 2-Й СЕМЕСТР

Тема: Зобов'язання з договору підряду

Методичні вказівки. При розгляді даної теми необхідно звернути увагу на те, що Цивільний кодекс України визначає спрямованість договору підряду на виконання певної роботи. Дуже важливою є вказівка ч. 2 ст. 837 ЦК України на те, що договір підряду укладається на виготовлення, обробку, переробку, ремонт речі або на виконання іншої роботи з переданням її результату замовникові. Це дозволило провести розмежування між договорами підрядного типу та іншими типами цивільно – правових договорів, зокрема, договором купівлі – продажу, договорами про надання послуг. Зважаючи на це, доцільно одразу виокремити ці договори із суміжних договорів. Важливим є також те, що Глава 61 Цивільного кодексу України регламентує підряд як єдиний у своїй правовій сутності договір, що має загальні положення і вирізняє такі його види, як договір побутового підряду, договір будівельного підряду та договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та значення договору підряду в Україні, Італії, Франції, Польщі, Німеччини. Договір підряду і суміжні договори.
2. Сторони договору підряду та залучення до виконання договору третіх осіб.
3. Права та обов'язки сторін за договором підряду.
 - А) Матеріально-технічне забезпечення виконання робіт.
 - Б) Оплата виконаної роботи. Твердий та приблизний кошториси.
 - В) Прийняття виконаних робіт.
4. Зміна і розірвання договору підряду.
5. Поняття договору побутового підряду в Україні, Італії, Франції, Польщі, Німеччини.
6. Права та обов'язки сторін договору побутового підряду.
7. Правові наслідки неналежного виконання договору побутового підряду.
8. Поняття договору будівельного підряду, його істотні умови.
9. Сторони договору будівельного підряду, їх права та обов'язки.
10. Виконання договору будівельного підряду.
11. Майнова відповідальність за порушення умов договору будівельного підряду.
12. Договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт: поняття, сторони та зміст.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: договір підряду, твердий кошторис, приблизний кошторис, явні недоліки, приховані недоліки, субпідряд, побутовий підряд, гарантійне обслуговування, будівельний підряд, технічна документація, кошторис, проектна документація; договір на проведення проектних і пошукових робіт.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 1-8.

Нормативно-правові акти та література:

1. Банасевич І.І. Істотні умови договору будівельного підряду. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей.* Випуск XXIV. Івано-Франківськ: Плай. 2010. С. 65-70.
2. Банасевич І.І. Розподіл ризиків за договором будівельного підряду. *Юридична Україна.* 2011. №8. С. 57-60.
3. Банасевич І.І. Організаційно-правові передумови укладення договору будівельного підряду. *Офіційний вісник Вищої ради юстиції.* 2011. №4 (8). С. 56-61.
4. Банасевич І.І. Відповідальність сторін за договором будівельного підряду. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей.* Випуск XXV. Івано-Франківськ: Плай. 2011. С. 65-70.
5. Великанова М. Співвідношення договору на виконання НД або ДК і ТР із договором підряду. *Підприємництво, господарство і право.* 2009. №11. С. 44-48.
6. Гуцуляк В.К. Договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт за цивільним законодавством України. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.03. К., 2018. 22 с.
7. Панова Л. Мета як критерій розмежування договорів поставки і підряду. *Право України.* 2004. №8. С.57-59.
8. Ситник О.М. Договір побутового підряду за цивільним законодавством України. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2016. 23 с.

Тема: Зобов'язання з договору оплатного надання послуг

Методичні вказівки. У цивільному праві послуги розглядаються як окремий вид об'єктів цивільних прав (ст. 177 ЦК), що відрізняються від інших об'єктів (речей, результатів робіт, нематеріальних об'єктів тощо). У зв'язку з особливостями послуг як об'єктів усі договори, предметом яких вони виступають, поєднуються в єдиний тип цивільно-правових договорів, а саме - договори про надання послуг.

За договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором (ч. 1 ст. 901 ЦК). Таким чином, договір про надання послуг є двостороннім, консенсуальним. Крім того, із визначення випливає, що він є оплатним, хоча це правило не є імперативним, відтак сторони можуть укласти безоплатний договір про надання послуг.

При вивченні даної теми слід особливу увагу звернути на ознаки послуги як предмету договору про оплатне надання послуг. Послугам притаманна своєрідна природа і спільні характерні ознаки. Для усіх послуг характерним є те, що вони: мають нематеріальний характер, а їх результат не набуває уречевлюваного вигляду; тісно пов'язані з особою виконавця та процесом вчинення ним певних дій (здійснення

певної діяльності); не збігаються із самими діями (здійсненням діяльності) виконавця, а існують як окреме явище - певне нематеріальне благо.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та ознаки договору про надання послуг за законодавством Швейцарії, Люксембург, Бельгії. Його співвідношення із суміжними договорами
2. Види договірних зобов'язань про надання послуг.
3. Зміст договору про надання послуг.
4. Відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання договору про надання послуг за законодавством Швейцарії, Люксембург, Бельгії.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: послуга, договір про надання послуг, послуги юридичного характеру, послуги фактичного характеру.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 1, 2, 4, 5, 6.

Нормативно-правові акти та література

1. Васильєва В.А. Цивільно-правове регулювання діяльності з надання посередницьких послуг. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2006.
2. Гейнц Р. М. Цивільно-правове регулювання відносин за договором про надання комунальних послуг. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2011. 23 с.
3. Герц А.А. Договірні зобов'язання у сфері надання медичних послуг. Автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2016. 28 с.
4. Гунда А.О. Цивільно-правове регулювання відносин у сфері надання ритуальних послуг. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2016. 22 с.
5. Устінський А.В. Цивільно-правове регулювання відносин у сфері надання готельних послуг. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2016. 22 с.
6. Федорченко Н.В. Договірні зобов'язання з надання послуг: проблеми теорії і практики. К.: Юрінком Інтер. 2015. 328 с.

Тема: Транспортні й експедиційні зобов'язання

Методичні вказівки. Транспортні зобов'язання визначаються характером відносин, які виникають в процесі перевезення вантажів, пасажирів та багажу. Специфікою таких відносин є те, що вони опосередковують сферу послуг нематеріального характеру, які надаються боржником кредиторю. Транспорт є сполучною ланкою економіки, за його допомогою задовольняються потреби у перевезеннях суспільного виробництва держави, а також її населення. Перевезення - один з видів підприємницької діяльності, яка не супроводжується створенням яких-небудь предметів матеріального світу. Основний економічний ефект, який сторони одержують у результаті транспортної діяльності, - це переміщення вантажів, пасажирів, багажу й пошти.

Існують такі основні види транспорту: транспорт загального користування (залізничний, морський, автомобільний, повітряний, річковий (внутрішній - водний), місцевий електротранспорт, у тому числі метрополітен; промисловий залізничний транспорт; відомчий транспорт; трубопровідний та шляхи сполучення загального користування. Всі вони тісно взаємопов'язані і становлять єдину транспортну систему країни (ст. 21 Закону України «Про транспорт»). Разом з цим технічна характеристика перевізних засобів і організація перевезень даними видами транспорту багато у чому відрізняються одне від одного.

У главі 64 ЦК міститься перелік низки договорів, що опосередковують відносини з перевезення вантажів, пасажирів, багажу й пошти. Серед них такі: а) перевезення вантажу (ст. 909 ЦК); б) перевезення пасажирів і багажу (ст. 910 ЦК); в) чартеру (фрахтування) - ст. 912 ЦК тощо.

Проте сам перевізний процес не вичерпується відносинами, що виникають з договору перевезення (ст. 908 ЦК). Обов'язки перевізника з подачі рухомого складу, а відправника - з надання для навантаження вантажу також належать до процесу перевезення. Перевізними також є відносини, що виникають з договорів про організацію роботи із забезпечення перевезення вантажів. Вони, зокрема, охоплюють: вузлові угоди, договори на централізоване завезення (вивезення) вантажів, на експлуатацію залізничних під'їзних колій, на подачу і прибирання вагонів, подачу заявок і замовлень, вчинення інших дій учасниками перевізного процесу як до укладення договору перевезення вантажів, так після його виконання. Це стосується, наприклад, виконання залізницею додаткових операцій, пов'язаних з перевезенням вантажів, як-то: навантаження, розвантаження, зважування, експедирування тощо, які здійснюються на підставі окремих цивільно-правових договорів - ст. 22 Статуту залізниць України.

Отже, відомі чинному цивільному законодавству договори, що опосередковують перевізний процес, становлять єдину систему договорів, предметом яких є надання послуг з перевезення вантажів, пасажирів, багажу й пошти. Всю систему цих договорів можна поділити на два види: основні й допоміжні. Основні опосередковують головну сферу взаємовідносин перевізників і клієнтури, допоміжні - нормальну організацію перевізного процесу.

При вивченні даної теми студенти повинні звернути особливу увагу на питання підстав та меж відповідальності перевізника, відправника вантажу та вантажоодержувача.

Розглядаючи питання, що стосуються договору транспортної експедиції, необхідно зупинитися на понятті та видах експедиційних послуг, їх відмінності від суміжних цивільно-правових договорів (перевезення, доручення, комісії тощо).

Питання для опрацювання:

1. Види перевезень та їх правове регулювання за законодавством Швейцарії, Люксембург, Бельгії.
2. Укладання договорів про перевезення вантажів.
3. Зміст і виконання договорів про перевезення вантажів.
4. Підстави і межі відповідальності перевізника за договором про перевезення вантажу.
5. Відповідальність відправника вантажу та вантажоодержувача за договором про перевезення вантажу.
6. Претензії і позови при перевезеннях.

7. Договори перевезення пасажирів і багажу за законодавством Швейцарії, Люксембург, Бельгії.
8. Особливості договору чартеру (фрахтування) за законодавством України.
9. Поняття та ознаки договору транспортного експедирування, його співвідношення із суміжними договорами.
10. Порядок укладення, сторони та зміст договору транспортної експедиції.
11. Відповідальність сторін за порушення договору транспортної експедиції, її підстави і межі.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: транспортне зобов'язання, договір перевезення вантажу, пряме змішане сполучення, товарно-транспортна накладна, коносамент, фрахт, втрата вантажу, нестача вантажу, псування вантажу, навігаційні помилки, комерційні помилки, загальна аварія, окрема аварія, договір перевезення пасажирів та багажу, комерційний акт, морський протест, договір транспортного експедирування.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Нормативно-правові акти та література:

1. Гришко У.П. Захист прав споживачів транспортних послуг: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2016. 202 с.
2. Гришко У.П. До питання розуміння поняття «транспортна послуга» як об'єкта правовідносин за участю споживачів. *Дев'ять юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 травня 2019 року). Одеса: Астропринт. 2019. С. 123-126.
3. Дешко Л.М., Велієв Т.Х. огли. Правове регулювання Uber в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. №4. С. 101-105.
4. Лукасевич-Крутник І. Система договорів, що опосередковують зобов'язання з надання транспортних послуг. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2018. №10. С.26-31.
5. Лукасевич-Крутник І. С. Строк як істотна умова договорів про надання транспортних послуг. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. № 11 (29). С. 52–58.
6. Лукасевич-Крутник І. С. Відправник вантажу як учасник договірних відносин з надання транспортних послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 42–46.
7. Лукасевич-Крутник І. С. Елементи виконання зобов'язань з надання транспортних послуг. *Приватне право і підприємництво*. 2019. Вип. 19 / редкол.: Крупчан О. Д. (гол. ред.) та ін. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, 2019. С. 129–134.
8. Маріц Д.О. Договір перевезення та багажу таксі. *Часопис Київського університету права*, 2015. №3. С. 177-180.
9. Самойленко Г. Особливості цивільно-правового регулювання перевезень пасажирів, здійснюваних з використанням мобільних додатків Uber та BlaBlaCar.

Підприємництво, господарство і право. 2018. №9. С. 29-34.

10. Цірат Г. В. Уніфікація норм міжнародного приватного повітряного права: монографія. Харків: Право, 2018. 472 с.

Тема: Зобов'язання з договору зберігання

Методичні вказівки. Зберігання спрямоване на забезпечення інтересу особи у тому, щоб належна їй річ, яка на певний строк в силу тих чи інших обставин вибуває із її володіння, залишалася у фізичній та функціональній схоронності.

Важливо звернути увагу, що відносини зберігання у цивільному праві знаходять своє юридичне оформлення не тільки у самостійному договорі зберігання. Так, зобов'язання зі зберігання можуть бути складовою частиною деяких складних договорів, наприклад, перевезення (гл. 64 ЦК), застави (§ 6 гл. 49 ЦК), консигнації тощо. Відносини щодо зберігання виникають і з так званих змішаних договорів (ч. 2 ст. 628 ЦК). В останньому випадку зберігання може виступати як додаткове «обслуговуюче» зобов'язання щодо основного (експедирування (гл. 65 ЦК), доручення (гл. 68 ЦК), комісії (гл. 69 ЦК), купівлі-продажу (гл. 54 ЦК), підряду (гл. 61 ЦК) тощо) або, навпаки, зберігання є основним зобов'язанням, яке доповнюється умовами з інших договірних моделей (експедирування, підряду тощо). Разом з цим також варто наголосити на тому, що підставою виникнення відносин зберігання, окрім договорів, можуть виступати й інші юридичні факти (односторонні правочини, юридичні вчинки, адміністративні акти), юридичні склади, а також і прямі вказівки закону. Усі зазначені вище випадки характеризуються наявністю спеціального правового регулювання, яке подекуди вимагає окремого дослідження. Водночас, більшу увагу слід приділити саме договору зберігання як самостійному договірному виду.

ЦК містить цілу низку правил щодо зберігання на товарному складі та стосовно спеціальних видів зберігання речей – у ломбарді, у камерах організацій підприємств транспорту, у гардеробі організацій, у готелі тощо. Такий підхід до регулювання відносин зі зберігання речей, з одного боку, є, безумовно, виправданим, оскільки, по-перше, він відповідає вимогам ринкової економіки, по-друге, значно розширює сферу використання відповідних договорів, по-третє, спонукає до більш детального регулювання відносин, що виникають з укладених договорів. З іншого боку такий підхід об'єктивно зумовив певні новації в структурній побудові цієї глави. Вона складається з трьох параграфів, а саме: загальні положення про зберігання; зберігання на товарному складі; спеціальні види зберігання.

Питання для опрацювання:

1. Поняття, юридичні ознаки та підстави виникнення відносин зберігання за законодавством Швейцарії, Люксембург, Бельгії.
2. Елементи договору зберігання.
3. Права та обов'язки сторін за договором зберігання.
4. Відповідальність сторін у зобов'язаннях зі зберігання.
5. Особливості зберігання на товарному складі. Складські документи та права їх власників.
6. Зберігання речей у ломбарді.

7. Зберігання цінностей у банку.
8. Зберігання речей у камерах схову транспортних організацій, у готелях та гардеробах.
9. Зберігання в порядку секвестру.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: договір зберігання, договір складського зберігання, товарний склад, складська квитанція, просте складське свідоцтво, подвійне складське свідоцтво, секвестр.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 1-3.

Нормативно-правові акти та література:

1. Грамацький Е.М. Договір зберігання у цивільному праві: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук. К., 2004. 20 с.
2. Демчук А.М. Договір зберігання на товарному складі (складського зберігання). Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2015. 22 с.
3. Довбій С.П. Договір охорони майна: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук. – Харків, 2005. 19с.

Тема: Зобов'язання із надання посередницьких послуг

Методичні вказівки. Посередництво – це цивільно-правовий інститут, що регулює відносини у сфері надання послуг і спрямований на сприяння у встановленні правових зв'язків між клієнтами шляхом здійснення посередником правомірних дій юридичного і фактичного характеру. Воно базується на таких положеннях: посередник може виступати в обороті від власного імені або від імені клієнта, за рахунок клієнта або за власний рахунок, але завжди в інтересах клієнта; презюмується оплатність послуг посередника; посередництво має довірительний характер; посередництво може відбуватися на етапі підготовки і укладення правочину, а не на стадії його виконання. Правовими формами реалізації посередницької послуги є договірні конструкції. Тому інститут договірної посередництва базується на зобов'язальному правовідношенні. Серед названих у ЦК України – це договори доручення, комісії, управління майном. У числі таких, що використовуються, але названі в інших нормативних актах, є договори консигнації, агентування. Саме тому, при вивченні даної теми потрібно особливу увагу звернути на спільні та відмінні риси цих договорів.

Питання для опрацювання:

1. Поняття, види та особливості посередницьких послуг.
2. Поняття та предмет договору доручення.
3. Зміст і виконання договору доручення.
4. Припинення договору доручення.
5. Поняття та предмет договору комісії. Відмінність договору комісії від

договору доручення.

6. Зміст договору комісії та умови його виконання.
7. Припинення договору комісії.
8. Агентський договір за законодавством Швейцарії, Люксембург, Бельгії.
9. Поняття договору управління майном та його особливості.
10. Правовий статус сторін договору управління майном.
11. Зміст та виконання договору управління майном.
12. Відповідальність за порушення умов договору управління майном.
13. Припинення договору управління майном.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: договір доручення, договір комісії, договір консигнації, агентський договір, договір управління майном, довірче управління майном, довірча власність.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 1, 3, 5, 6, 11, 13.

Нормативно-правові акти та література:

1. Албу А.А. Цивільно-правове регулювання управління майном: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 201 с.
2. Буяджи Г.В. Траст: сучасність, перспективи: монографія. Київ: Алерта, 2018. С. 554.
3. Буяджи Г.В. Особливості управління цінними паперами в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №5. С. 9-12.
4. Венедиктова И. В. Договор доверительного управления имуществом. Х., 2004. 145 с.
5. Васильєва В.А. Цивільно-правове регулювання діяльності з надання посередницьких послуг. Монографія. Івано-Франківськ, 2006. 346с.
6. Колосов Р.В. Договір комісії і агентський договір у цивільному праві: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2004.
7. Крупко П. Договір доручення як форма надання повноважень при добровільному представництві. *Право України*, 2002. № 9. С 104-109.
8. Курпас Ю. В. Доверительные конструкции в национальном праве стран континентального права. Общая характеристика договора управления имуществом по Гражданскому кодексу Украины // В кн.: Очерки международного частного права / Под ред. проф. А. Довгерта. Х.: Одиссей, 2007. - 816 с.
9. Майданик Р. А. Довірча власність у цивільному праві України (формування, порівняльний аналіз і поняття). *Українське комерційне право*, 2004. № 5. С 37-57.
10. Сибіга О.М. Договір комісії за Цивільним кодексом України: монографія. Харків: Право, 2010. 184 с.
11. Федорченко Н. В. Договір доручення: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2004. - 21 с.
12. Федорченко Н.В. Договірні зобов'язання з надання послуг: проблеми теорії і практики. К.: Юрінком Інтер. 2015. 328 с.
13. Цюра В.В. Теоретичні питання інституту представництва в цивільному праві України: монографія. К.: ФОП Мельник А.А., 2016. 492 с.

Тема: Зобов'язання зі страхування

Методичні вказівки. Легальне визначення страхування міститься у Законі України «Про страхування», відповідно до ст. 1 якого страхування - це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів.

Економічна сутність страхування полягає в розкладенні збитків, заподіяних одній особі, серед якомога більшого кола суб'єктів, для кожного з яких окремо матеріальні втрати ледь відчутні, а становище потерпілого відновлюється швидко і досить повно. Страхування як вид цивільно-правових відносин підлягає спеціальному правовому режиму. Основу законодавства про страхування складають акти цивільного законодавства, які регулюють найважливішу частину страхових відносин - страхові зобов'язання. Головне місце серед правових актів, що регулюють страхові зобов'язання належить ЦК, в якому страхуванню присвячена окрема глава - 67 (Страхування). Особливу увагу в ЦК приділено питанням правового регулювання договору страхування. Разом з тим, якщо інше не встановлено актами цивільного законодавства, положення ЦК застосовуються також щодо відносин, що впливають із обов'язкового страхування (ч. 2 ст. 999). З цього слідує, що до відносин, які впливають із обов'язкового страхування, положення ЦК мають субсидіарне застосування поряд із спеціальними актами цивільного законодавства.

Другим за значущістю правовим актом, присвяченим страховим зобов'язанням, є Закон «Про страхування», який регулює відносини у сфері страхування і спрямований на створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів юридичних та фізичних осіб. Взаємовідносини між страховиком та страхувальником мають дворівневу структуру. По-перше, загальні умови добровільного страхування містяться в правилах страхування. По-друге, конкретні (безпосередні) його умови визначаються при укладенні договору страхування відповідно до законодавства. Кожний страховик зобов'язаний дотримуватись загальних умов страхування, допускаючи лише їх конкретизацію та незначні відступи. При вивченні даної теми слід мати на увазі, що страхування характеризується особливим понятійним апаратом, який дозволяє з'ясувати його правову природу, зокрема: страховий інтерес, страховий ризик, страховий випадок, страхова сума, страхова премія, страховий тариф, франшиза, суброгація.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та сутність договору страхування за законодавством Швейцарії, Люксембург, Бельгії. Види страхових зобов'язань.
2. Учасники (суб'єкти) зобов'язань по страхуванню.
3. Укладення договору страхування та його умови.
4. Права та обов'язки сторін за договором страхування.
5. Припинення і недійсність зобов'язань по страхуванню.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: страхування, договір страхування, добровільне страхування, обов'язкове страхування, майнове страхування, особисте страхування,

страхувальник, страховик, вигодонабувач, застрахована особа, страхові брокери, страхові агенти, співстрахування, перестрахування, аварійний комісар, актуарій, страховий поліс, страховий випадок, страхова сума, страховий платіж, страховий внесок, страховий тариф, страхова виплата, страхове відшкодування, франшиза, суброгація, абандон.

2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.

3. Опрацювати літературу під номером 2-8.

Нормативно-правові акти та література:

1. Міловська Н. В. *Договірні зобов'язання зі страхування у цивільному праві України: проблеми теорії та практики*: монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2019. 488 с.

2. Міловська Н. В. Теоретичні засади цивільно-правового регулювання договірних відносин зі страхування. Автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2019.

3. Міловська Н. В. Структура механізму правового регулювання договірних страхових відносин. *Право і суспільство*. 2018. № 3–1. С. 98–104.

4. Міловська Н. В. Правова природа договору перестрахування. *Юридична Україна*. 2017. № 5–6. С. 19–26.

5. Міловська Н. В. Суб'єктний склад договірних зобов'язань зі страхування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 2. Т. 1. С. 88–91.

6. Міловська Н. В. Розмір страхової суми як істотна умова договорів страхування. *Юридична Україна*. 2017. № 1. С. 21–28.

7. Міловська Н. В. Суброгація в договірних зобов'язаннях зі страхування. *Приватне право і підприємництво*. Збірник наукових праць. Вип. 15, 2016 р. / Крупчан О. Д. та ін. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, 2016. С. 98–102.

8. Міловська Н. В. Права та обов'язки страхувальника в договірних зобов'язаннях зі страхування. *Приватне право і підприємництво*. Збірник наукових праць. Вип. 14, 2015 р. / Крупчан О. Д. та ін. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва Національної академії правових наук України, 2015. С. 114–118.

Тема: Зобов'язання з договорів позики, кредиту і фінансування під уступку грошової вимоги

Методичні вказівки. При вивченні даної теми, перш за все, потрібно звернути увагу на розмежування досліджуваних договорів між собою, виявлення їх спільних та відмінних рис. Так, незважаючи на зовнішню схожість з позикою у назві, відносин позики істотно відрізняється позичка, за якою індивідуально визначена річ, неспоживана при її господарському використанні, безоплатно передається позичкодавцем у користування іншій особі - позичальнику, для того, щоб останній скористався нею у відповідності із звичайним економічним призначенням і після

використання або ж у встановлений строк повернув. На відміну від позики, при позичці передається не право власності на річ, а лише просте матеріальне утримання речі, без наміру залишити її собі.

Банківська система України шляхом надання кредитів організовує та обслуговує рух капіталу, забезпечує його залучення, акумуляцію та перерозподіл у ті сфери виробництва та обігу, де виникає дефіцит капіталу. Банківський кредит надається суб'єктам кредитування усіх форм власності у тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором. Основними з них є: забезпеченість, повернення, строковість, платність та цільова направленість.

Новим договором у сфері банківського кредитування, практика застосування якого лише починає формуватися, є договір факторингу. За договором факторингу фактор передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження клієнта за плату, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до боржника. Договір факторингу необхідно відмежовувати від суміжних правових конструкцій, насамперед, від кредитного договору та цесії.

Вивчення теми передбачає глибокі знання студентами чинного законодавства, практики його застосування, юридичної літератури, основних понять та спеціальної термінології. В силу значного обсягу учбового матеріалу та його складності студентам необхідно також приділити увагу самостійній підготовці.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та правова природа позики. Співвідношення позики і позички, позики і кредиту.
2. Елементи договору позики.
3. Виконання договору позики та відповідальність сторін за неналежне виконання умов договору.
4. Поняття та загальна характеристика кредитного договору за законодавством Швейцарії, Люксембург, Бельгії.
5. Види кредиту.
6. Елементи та умови кредитного договору.
7. Поняття і види факторингу. Його відмінність від кредитного договору та від цесії.
8. Сторони та предмет договору факторингу.
9. Зміст договору факторингу.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: договір позики, кредитний договір, банківський кредит, комерційний кредит, товарний кредит, споживчий кредит, договір факторингу.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 1, 2. 5, 6.

Нормативно-правові акти та література:

1. Постанова Пленуму Вишого господарського суду України №1 від 24.11.2014 р. «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з кредитних договорів». *Вісник господарського судочинства*. 2015. №1. Ст.46.

2. Бабаскін А. Ю. Предмет кредитного договору у цивільному праві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Право. 2017. Вип. 47. т. 1. С. 97100.
3. Безклубий І. А. Банківські правочини: цивільно-правові проблеми: Монографія. -К.: Київський університет, 2005.
4. Безклубий І.А. До питання про юридичну природу договору факторингу. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. №3.
5. Безклубий І.А. Ознаки банківського правочину. *Право України*. 2012. №9. С. 156-166.
6. Білько О.П. Сучасні тенденції кредитних правовідносин в Україні / О.П. Білько, О.О. Роженьок // Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2017. Вип. 1. С. 235–240.
7. Власюк С.А. Сучасний стан та основні тенденції розвитку споживчого кредитування в Україні / С.А. Власюк, Н.В. Бондаренко // Університетські наукові записки. 2015. № 4. С. 55–63.
8. Вовчак О.Д. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності / О.Д. Вовчак, О. І. Антонюк // Європейські перспективи. 2016. Вип. 2. С. 148–157.
9. Гаврилко Т.О., Науменко В.С. Банківське кредитування в Україні: стан і перспективи розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 31. С. 152–156.
10. Дроздова Н.В. Договори про надання фінансових послуг у цивільному праві України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К, 2005.
11. Кривенда О. В. Окремі аспекти поняття і правової природи позикових відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 9.
12. Кривенда О. В. Визнання договору позики безгрошовим (безвалютність позики). *Підприємництво, господарство і право*. 2001. №11.
13. Кривенда О. В. Цивільно-правове регулювання позикових відносин в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2003. - 22 с.
14. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України / В.В. Ровенська, В.Е. Киркач // Економічний вісник Донбасу. 2019. №1 (55). С. 103–108.

Тема: Зобов'язання з договорів банківського рахунка і банківського вкладу. Розрахункові зобов'язання

Методичні вказівки. Договір банківського рахунку та банківського вкладу – це договори, які опосередковують відносини з відкриття та обслуговування рахунків, що виникають у банківській сфері. Згідно чинного законодавства банки мають право відкривати своїм клієнтам вкладні (депозитні) та поточні рахунки. Вкладний (депозитний) рахунок - це рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей, що передаються клієнтом банку в управління на встановлений строк та під визначений процент відповідно до умов договору. Поточний рахунок є рахунком, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей та для здійснення усіх видів операцій за цим рахунком відповідно до умов договору та вимог законодавства України. Відкриття та

обслуговування зазначених рахунків опосередковується договорами банківського вкладу та банківського рахунку.

Розрахункові правовідносини складаються між учасниками цивільного обороту у зв'язку з виконанням платежем виключно грошових зобов'язань. Розрахункові відносини (розрахунки) входять у зміст грошового зобов'язання та спрямовані на його виконання. Об'єктом розрахункових правовідносин є дії щодо здійснення грошового платежу.

Вивчення даної теми передбачає глибокі знання студентами чинного законодавства, практики його застосування, юридичної літератури, основних понять та спеціальної термінології. В силу значного обсягу учбового матеріалу та його складності студентам необхідно також приділити увагу самостійній підготовці.

Питання для опрацювання:

1. Поняття договору банківського рахунку та особливості його виконання за законодавством Швейцарії, Люксембург, Бельгії.
2. Договір банківського вкладу: сторони, предмет та зміст.
3. Поняття та форми розрахунків в Україні.
4. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень.
5. Розрахунки за акредитивом за законодавством Швейцарії, Люксембург, Бельгії.
6. Розрахунки за інкасовими дорученнями.
7. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: банківський рахунок, вкладний (депозитний) рахунок, поточний рахунок, кореспондентський рахунок, договір банківського рахунку, банківська таємниця, договір банківського вкладу (депозиту), облікова ставка, ощадна книжка, ощадний (депозитний) сертифікат, розрахунок, розрахункові відносини, готівкова форма розрахунків, готівкові кошти, безготівкові розрахункові правовідносини, платіжне доручення, акредитив, інкасо, розрахунковий чек.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером: 1, 2, 5, 6, 7.

Нормативно-правові акти та література:

1. Безклубий І. А. Банківські правочини: цивільно-правові проблеми: Монографія. -К.: Київський університет, 2005.
2. Безклубий І.А. Правова природа договору банківського рахунку. Вісник господарського судочинства. 2005. №9. С. 125-133.
3. Бервено С. Н. Правовое регулирование вексельного обращения в Украине / С. Н. Бервено, В. Л. Яроцкий. Харьков: Право, 2001. 512с.
4. Панова Л. Договір банківського рахунку: історико-правовий екскурс. *Право України*. 2017. №17. С140-150.
5. Печений О. Поняття та класифікація грошових зобов'язань у контексті положень нового Цивільного кодексу України. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 4.
6. Хірс Я.О. Цивільно-правове регулювання розрахункових відносин за законодавством України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2011. 18 с.

7. Школьний В.В. правова природа біткоїна як особливого об'єкта цивільного права. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. №52.

Тема: Зобов'язання з договору простого товариства та з установчого договору

Методичні вказівки. Розвиток економічних і соціальних потреб породжує необхідність об'єднання майна і діяльності людей для досягнення ними спільної мети. Таке добровільне об'єднання являє собою договір учасників, що взаємно зобов'язує їх до певних дій (щодо передачі майнових вкладів і подальшої узгодженої діяльності), тобто тягне за собою виникнення між ними зобов'язально-правових відносин. Учасники, які здійснюють спільну діяльність, ставлять одну й ту саму мету (побудувати будинок, школу), для досягнення якої вони об'єднують свої спільні зусилля і вносять певні майнові вклади.

Згідно з новим ЦК за договором про спільну діяльність сторони (учасники) зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети, що не суперечить законів. При цьому спільна діяльність може здійснюватися як на основі об'єднання вкладів (просте товариство), так і без об'єднання вкладів. При вивченні даної теми слід мати на увазі, що законодавець розрізняє такі поняття як «просте товариство» і «спільна діяльність», що не завжди враховується на практиці.

Договір простого товариства укладається для здійснення його учасниками спільної підприємницької діяльності без створення юридичної особи. Істотною умовою цього договору є погодження його учасниками спільної мети - одержання прибутку.

Учасники договору про спільну діяльність без об'єднання вкладів мають спільну мету, відмінну від одержання прибутку (будівництво будинку для наступного проживання в ньому, наукове і творче співробітництво в процесі створення твору науки, техніки тощо).

Студентам слід мати на увазі, що наявність спільної для всіх учасників мети - головна кваліфікуюча ознака договору про спільну діяльність. Договір про спільну діяльність та договір простого товариства мають багато спільних рис, однак їх не можна ототожнювати: уклавши договір простого товариства, сторони об'єднують свої вклади та інші майнові внески для спільної мети, утворюючи при цьому спільну власність, у той час як учасники спільної діяльності діють без такого об'єднання.

Відповідно до ЦК України за засновницьким договором засновники зобов'язуються створити юридичну особу, визначають порядок їх спільної діяльності щодо її створення, умови передання їй свого майна (ч. 2 ст. 88 ЦК). Засновницьким договором визначаються також умови розподілу між учасниками прибутку та збитків, участі в діяльності юридичної особи, виходу засновників зі складу товариства.

При вивченні даного питання, слід мати на увазі, що в засновницькому договорі, як і договорі простого товариства, учасники мають спільну мету. Тому всі сторони в договорі іменуються засновниками (учасниками). За загальним правилом учасниками можуть виступати фізичні та юридичні особи. Однак на відміну від простого товариства результатом укладання і виконання засновницького договору є поява

нового суб'єкта права - юридичної особи, у той час як укладаючи договір простого товариства сторони не мають на меті створення нового суб'єкта.

Питання для опрацювання:

1. Загальна характеристика договору про спільну діяльність в праві Кіпру та за законодавством України.
2. Поняття та зміст договору простого товариства.
3. Правовий режим майна товаришів та ведення спільних справ товариства.
4. Відповідальність товаришів по загальних зобов'язаннях.
5. Припинення договору простого товариства.
6. Поняття, сторони та зміст установчого договору.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: договір про спільну діяльність, договір простого товариства, установчий договір.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером: 1-5.

Нормативно-правові акти та література:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 47. Ст. 646; з наступними змінами і доповненнями.
2. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 19. Ст. 80; з наступними змінами і доповненнями.
3. Постанова КМ України, від 14.12.2001 року № 1691 «Про порядок укладення договорів про спільну діяльність щодо виконання інвестиційних та інноваційних проектів»//www: rada.gov.ua.
4. Постанова КМ України від 30.01.1997 року № 112 «Про затвердження положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземних інвесторів» //www: rada.gov.ua.
5. Роз'яснення ВАСУ «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з укладенням та виконанням договорів про спільну діяльність» від 28.04.1995 року №02-5/302//www: rada.gov.ua.

Тема: Зобов'язання з односторонніх правочинів і з дій у чужому інтересі

Методичні вказівки. Основним джерелом виникнення цивільно-правових зобов'язань виступає договір. Водночас поряд з договорами підставами виникнення зобов'язань виступають і односторонні правочини, для юридичної завершеності і дійсності яких достатньо вираження волі однієї особи. До таких правочинів належить, зокрема, публічна обіцянка винагороди, зроблена особою за передання відповідного правового результату.

На відміну від ЦК УРСР, який передбачав лише один вид зобов'язання з публічної обіцянки винагороди, - публічний конкурс, ЦК України, крім того, також врегульовує правовідносини щодо публічної обіцянки винагороди, які не пов'язані з проведенням конкурсу. Таким чином, можна виділити два типи зобов'язань з публічної обіцянки винагороди: без оголошення конкурсу і за результатами конкурсу.

При вивченні даної теми студентам потрібно звернути увагу на спільні та відмінні риси цих видів публічної обіцянки винагороди.

Поряд із публічною обіцянкою винагороди до зобов'язань, які виникають із односторонніх дій належить інститут ведення чужих справ без доручення. Ці зобов'язання виникають у випадках коли існує нагальна потреба у вжитті заходів, спрямованих на попередження, усунення або зменшення негативних наслідків певних факторів для майна іншої особи, яка сама не в змозі охороняти свої інтереси через відсутність або знаходження в безпорадному стані.

Основною визначальною ознакою зобов'язань, що розглядаються, є те, що дії однієї особи (гестора) здійснюються на користь іншої особи (домінуса) за власною ініціативою гестора, а не у зв'язку з укладенням договору доручення чи іншого цивільно-правового договору, а також взагалі без будь-якої попередньої вказівки домінуса.

З викладеного випливає, що норми глави 79 ЦК України не застосовуються до відносин за участю осіб, які здійснюють дії в чужому майновому інтересі не через власне бажання, а в силу прямої вказівки закону, який покладає на них відповідні обов'язки (охоронці спадкового майна, опікуни та піклувальники, пожежники, працівники органів міліції, Міністерства з надзвичайних ситуацій тощо).

Питання для опрацювання:

1. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу у праві України, Словачії, Нідерландів та Іспанії.
2. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу.
 - а) поняття зобов'язання із публічного конкурсу.
 - б) зміна умов і відмова від проведення конкурсу.
 - в) виконання зобов'язання із публічного конкурсу.
3. Поняття та види дій у чужому інтересі.
 - а) поняття зобов'язання з дій в чужому інтересі.
 - б) елементи зобов'язання з дій в чужому інтересі.
4. Правові наслідки здійснення дій по рятуванню здоров'я та життя фізичної особи.
5. Зобов'язання, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: публічна обіцянка, конкурс, гестор, домінус.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 1-5.

Нормативно-правові акти та література:

1. Голубева Н.Ю. Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2005. 19 с.

2. Зубар В.М. Зобов'язання що виникають з ведення чужих справ без доручення. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук.
3. Майданик Н. І. Цивільно-правове регулювання договорів гри та парі в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2006. 16 с
4. Чернат В.А. Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук.
5. Шапошніков Д. С. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю та життю особи, яка без відповідних повноважень рятувала майно іншої особи: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2005. 25 с

Тема Зобов'язання з відшкодування шкоди

Методичні вказівки. Заподіяння шкоди відповідно до ст. 509 та ст. 11 ЦК України є однією із підстав виникнення зобов'язання. Зобов'язання із заподіяння шкоди називають також «деліктними зобов'язаннями» від лат. delictum - правопорушення. При вивченні даної теми слід мати на увазі, що деліктні зобов'язання характеризуються наступними ознаками. По-перше, сфера їх дії розповсюджується як на майнові, так і на особисті немайнові відносини, хоча відшкодування шкоди носить майновий характер. По-друге, вони виникають в результаті порушення прав, що носять абсолютний характер, будь то майнові права (право власності) або особисті немайнові блага (життя, здоров'я, честь, гідність, ділова репутація тощо). По-третє, оскільки порушено абсолютне право, ці зобов'язання носять позадоговірний характер навіть тоді, коли абсолютне право порушено особою, з якою потерпілий знаходиться у договірних відносинах. По-четверте, такі зобов'язання спрямовані на повне відшкодування шкоди потерпілому. По-п'яте, у випадках, передбачених законом (ст. 1172-1176; ст. 1178 ЦК України), обов'язок відшкодувати шкоду може бути покладений не тільки на заподіювана шкоди, але і на інших осіб.

Питання для опрацювання:

1. Поняття і юридична природа зобов'язань, що виникають унаслідок заподіяння шкоди (деліктних зобов'язань) у праві України, Словачії, Нідерландів та Іспанії.
2. Підстави і умови виникнення деліктних зобов'язань у праві України, Словачії, Нідерландів та Іспанії.
3. Боржник і кредитор у деліктному зобов'язанні.
4. Спільне заподіяння шкоди декількома особами і їх відповідальність.
5. Регресна вимога при відшкодуванні шкоди.
6. Поняття моральної шкоди та випадки її компенсації.
7. Відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів публічної влади чи посадових або службових осіб.
8. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки у праві України, Словачії, Нідерландів та Іспанії.
9. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми та неповнолітніми особами.
10. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною фізичною особою та фізичною особою, дієздатність якої обмежена.

11. Особливості відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.
12. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: делікт, деліктне зобов'язання, регресна вимога, моральна шкода, джерело підвищеної небезпеки.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 1, 2, 3, 5, 6.

Нормативно-правові акти та література:

1. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» від 1 грудня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 1. Ст. 1; з наступними змінами і доповненнями.
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 березня 1992 р. № 6 «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди».
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 «Про судову практику у справах про відшкодування моральної шкоди».
4. Отраднава О.О. Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України. Навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2009. 240 с.
5. Отраднава О.О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань. Монографія. К.: Юрінком Інтер, 2014. 328 с.
6. Шимон С.І. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди як спосіб захисту суб'єктивних цивільних прав: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 1998.

Тема: Зобов'язання, що виникають внаслідок безпідставного збагачення

Методичні вказівки. Зобов'язання у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави є окремим самостійним видом недоговірних зобов'язань. Вони мають особливі підстави виникнення, а також специфічний зміст. Для їх виникнення важливим є сам факт безпідставного набуття або збереження, а не конкретна підстава, за якою це відбулося. Ним можуть бути будь-які юридичні факти, як встановлені, так і не встановлені законом. Такими фактами можуть бути правомірні та неправомірні дії як самої безпідставно збагатілої особи, так і потерпілого або третіх осіб. Такою підставою може бути і судова ухвала. Тобто для визнання зобов'язання таким, що виникло внаслідок набуття, збереження майна без достатньої підстави, вирішальне значення має не характер поведінки набувача (правомірна чи неправомірна) і не юридичні факти, на підставі яких виникає це зобов'язання (правочини, події або вчинки), а відсутність встановлених законом або правочином підстав для набуття або збереження майна.

Суб'єктами зобов'язання є особа, яка безпідставно набула або зберегла майно (боржник), і особа, яка має право на отримання від боржника безпідставно набутого

або збереженого (кредитор). Ними можуть бути як фізичні особи, в тому числі недієздатні, так і юридичні особи незалежно від характеру їх правосуб'єктності.

Об'єктом зобов'язання внаслідок безпідставно набутого майна є дії безпідставно збагатілої особи (боржника) щодо повернення потерпілому (кредитору) безпідставно набутого або збереженого.

Змістом даного зобов'язання є право потерпілого вимагати повернення безпідставного збагачення (в натурі або шляхом компенсації) від безпідставно збагатілої особи та обов'язок останньої повернути отримане (збережене) майно потерпілому.

При вивченні цієї групи зобов'язань необхідно звернути увагу на їх відмінності із зобов'язаннями з відшкодування шкоди.

Питання для опрацювання:

1. Поняття зобов'язань, що виникають унаслідок безпідставного збагачення у праві України, Словачії, Нідерландів та Іспанії.
2. Умови виникнення зобов'язань з безпідставного збагачення у праві України, Словачії, Нідерландів та Іспанії.
3. Форми і види безпідставного придбання чи заощадження майна.
4. Зміст зобов'язання з безпідставного збагачення.
5. Співвідношення кондикційного позову з договірним, віндикаційним і деліктним позовом.

Задання для самостійної роботи:

1. Скласти термінологічний словник: кондикційне зобов'язання.
2. Розв'язати практичні завдання, подані у Методичних вказівках для підготовки до семінарських занять.
3. Опрацювати літературу під номером 1-3.

Нормативно-правові акти та література:

1. Цивільний кодекс України // Офіційний вісник України. 2003. № 11. Ст. 461.
2. Тімуш І.С. Цивільно-правове регулювання ризикових (алеаторних) договорів: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук.
3. Шапошніков Д. С. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю та життю собі, яка без відповідних повноважень рятувала майно іншої особи: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. - Одеса, 2005. - 25 с